

Naturskyddsföreningen Gävleborg

Ekologisk mat och frukt i förskolor

Enkät-sammanställning från 25 förskolor i Gävleborgs län

Ekologiskt - innebär odling utan bekämpningsmedel och konstgödsel. Samt att djur bl.a. har möjlighet till naturligt beteende och ekologiskt foder.

Ekologiska Livsmedel är märkta med EU-lövet eller KRAV

Innehåll

Sammanfattning	1
Om undersökningen	2
Förskolor som har tillfrågats och svarat på enkäten	2
Har ni någon uttalad målsättning för ekologisk mat i er förskola?	4
Kommentarer frågor och idéer	5
Serverar ni ekologisk frukt?	6
Serverar ni ekologisk mat?	7
Har ni någon/några varor som alltid är ekologiska? (ge gärna exempel)	8
Har ni några varor som aldrig är ekologiska? (ge gärna exempel)	9

Sammanfattning

25 förskolor av 50 tillfrågade har svarat på en enkät gällande ekologisk mat och frukt som Naturskyddsföreningen Gävleborg har skickat ut till förskolor i Gävleborgs län. Minst en förskola i 13 av 14 kretsar, eller 9 av 10 kommuner, i länet har deltagit i undersökningen.

Gävle Kommun är den enda som saknar kostchef. Och det är en efterfrågad tjänst inte minst för att kunna öka det ekologiska utbudet och i snabbare takt.

Andel ekologiskt varierar mycket. Förskolor med egen kock, fria förskolor och kommunala förskolor utan egen kock, har jämförts i undersökningen. De fem kommunala förskolorna med egen kock serverar mellan 90-100% ekologisk frukt och 50-75% ekologisk mat.

Fria förskolor varierar mycket i ekologiskt utbud. De serverar mellan 10-100% ekologisk frukt och 0-90% ekologisk mat.

Övriga kommunala förskolor serverar mellan 25-100% ekologisk frukt och 0-30% ekologisk mat.

Målsättningen om andel ekologiskt varierade kraftigt, från "ingen direkt målsättning", vidare till, "kommunens mål", till, "vi vill att all mat ska vara ekologisk".

Några kommentarer från de som svarat: "Det är svårt att få tag i ekologiska varor hos leverantör, det skulle vara lättare att få tag i det om man åkte runt och handlade i våra butiker men tyvärr har vi inte möjlighet att göra det..." och, "Vi beställer mat genom coop- restaurangen. Vi har ett bra samarbete med dem och kommer lyfta frågan om ekologiskt vid nästa träff."

De vanligaste ekologiska varorna på förskolorna är *mjölk, bananer och gryn*, många har angett att de alltid har dessa varor ekologiska. *Frukt, grönsaker, morötter, pasta och potatis* är också vanliga att alltid ha ekologiska.

Varor som aldrig är ekologiska är främst *hårt bröd och köttprodukter, chark, fisk och kyckling*. Även *specialkost* anges vara ICKE ekologiskt, som t.ex. sojakorv, Quorn och maträtter baserade på Oatly.

Om undersökningen

En enklare undersökning har gjorts för att skapa en uppfattning om hur mycket ekologisk mat och frukt som serveras på förskolor i Gävleborg, resultatet beskrivs i den här rapporten. Undersökningen är en del i ett projekt som genomfördes för Naturskyddsföreningen Gävleborg 2015/2016.

Målsättningen var att fråga minst 50 förskolor om deras ekologiska utbud. En enkät utformades, se Bilaga 1, och den skickades tillsammans med ett följebrev, se Bilaga 2, digitalt till 50 förskolor i Gävleborg. Förfrågan skulle fördelas över länet med minst två förskolor i varje kommun och helst två i varje krets. Vi ville fråga både kommunala och fria förskolor. Gävleborg är indelat i 10 kommuner och 14 Naturskyddsförenings-kretsar. 10 kommuner * 2 förskolor = 20 förskolor. 14 kretsar * 2 förskolor = 28 förskolor.

Av de förskolor vi först valde ut, via kontakter och hemsidor hade vi 64 förskolor i länet. Av dessa var det 50 som vi hittade e-postadresser till, vi hade för avsikt att skicka brev till övriga förskolor, dock gjordes inte detta då vi ansåg målet nåtts med 50 stycken.

25 förskolor svarade, 50% svarsfrekvens. Två påminnelser har skickats ut. Enkäten visas i Bilaga 1.

Förskolor som har tillfrågats och svarat på enkäten

Nedan redovisas hur många *förskolor i varje krets* som har valts ut och hur många som har svarat på enkäten. Även om det är fria eller kommunala förskolor redovisas. Några förskolor har eget kök med egen kock, de redovisas som "kommunal eget kök". Tre förskolor är "öppna förskolan" dit föräldrar kan välja att gå tillsammans med sina barn.

Vissa citat från samtal, mailmeddelanden och hemsidetexter skrivs ut för att ge en bild av utbudet av förskolor i Gävleborgs olika kretsar.

Så här redovisas förskolorna som valts ut:

Kretsnamn – antal svar som inkommit, varav antal svar från fria- och kommunala förskolor
(Inom parentes anges antal förskolor som valts ut att kontakta, antal fria- och kommunala förskolor)

Gävle – 10 svar, 5 fri, 5 kommunal eget kök (9 fri, 5 kommunala egen kock)

I Gävle finns ca 70 kommunala förskolor varav fler än 30 har egen kock, 29 fristående alternativ och 7 st öppna förskolan.

Hemsida: Grön flagg och Ekologiska måltider lagade från grunden. Jag strävar efter att både måltider och de material jag använder ska vara fria från gifter. Jag lägger även vikt i att maten ska vara näringsrik och har en extern kostrådgivare som utformar förslag på matsedlar och ser till att alla råvaror levereras direkt till min verksamhet.

Hemsida: Vår målsättning är att bedriva en pedagogisk högkvalitativ förskola med näringsriktig mat baserad på ekologiska och närodlade produkter.

I vårt café finns möjlighet till fika eller att värma barnmat.

Hedesunda/Österfärnebo – 1 svar, en kommunal (2 kommunala epost)

"Vad roligt att ni snart når kommunens mål på 30%! Blir extra glad när jag ser att ni alltid erbjuder ekologiska bananer och russin. Bra tänkt! Jag hoppas att vi får återkomma till er när vi sammanställt alla svaren."

Sandviken – 2 svar, två fri (4 fri epost, 2 kommunala epost/tel)

Tillagningskök.

Mottagningskök, lagas på Murgårdsskolan där det kyls ner, älskar grönsaker (hänvisad till säsong) har salladsbord, barnen äter massor av gröna ärtor, vitkål och morötter och andra rotfrukter har mycket av, köper eko bananer och äpplen jämt, liksom ketchup och havregryn, all fisk MSC. Ekologiskt, ris, bönor, kikärter, haricots verts. ca 30% ekologiskt. Har grossistavtal. Närmsta kostchef, servicekontoret.

Järbo – 2 svar, två kommunala (2 kommunala epost)

”Alla äpplen, päron, bananer, vindruvor är ekologiska”

Ockelbo – 1 svar, en fri, (2 fri epost, 2 kommunal epost (1 kommunal tel kunde fått brev))

I Ockelbo har barnomsorgen små förskolor i lugna och trygga miljöer. Förskolor finns i centrala Ockelbo, Jädraås, Åmot och Lingbo. Dessutom finns föräldrakooperativet Svalan i Åbyggeby samt friförskolan "Lilla jag" i Ockelbo

Hofors-Torsåker – 1 svar, en kommunal (1 fri epost, 1 kommunal epost)

I Hofors kommun finns sju kommunala förskolor med totalt ca 400 barn. I kommunen finns också den fristående förskolan Rävlyan.

Söderhamn – 2 svar, två fri (2 fri epost, (4 Kommunala kunde fått brev))

”Vi köper ekologisk frukt, grönsaker, mejeriprodukter, socker, havregryn, kakao mm så långt det går. Det är både bra för miljön och för de som arbetar på odlingarna. Det smakar oftast även bättre än konventionella produkter.”

Bollnäs – 2 svar, två fri (5 fri epost, (kunde valt några kommunala som fått brev))

Hemsida: Det finns 17 kommunala förskolor spridda över hela kommunen.

”En person fixar med maten, vill laga från grunden, fina grejer inga genvägar. Mycket ekologiskt, har precis en överenskommelse med en liten ICA på orten där nästan hela beställningslistan gick att få ekologisk. Har använt Svensk Cater, de hade antingen väldigt stora förpackningar eller svårt att få ekologiskt. Kött och fisk svårare, kött lokalt godkänt slakteri, svår att välja mellan svenska morötter eller ekologiskt från Holland, lägger mycket pengar på ekologiskt, frukt och grönt.”

Hanebo – 1 svar, en fri (1 fri epost, 2 kommunal epost, (1 kommunal kunde fått brev))

Ovanåker ny kostchef intresserad av lokalt och ekologiskt.

Talade med en pedagog, väldigt intresserad, vill att barnen ska få så bra som möjligt, lagat från grunden, styrs av upphandling, EKO på mjölk och det som växer i jorden, morötter, lök, potatis.

Ljusdal – 3 svar, en fri epost, två kommunala epost. (4 fri epost, 6 kommunala epost)

Hemsida: På vår skolrestaurang arbetar vår kock Kerstin som har en bakgrund i restaurangbranschen, hon lagar all mat från grunden. Stor vikt läggs vid råvarorna som till största delen är ekologiska och om möjligt närproducerade. Alla barn som vill erbjuds frukost i matsalen före skolstart. Frukt serveras två gånger om dagen till alla som vill ha. Personalen äter tillsammans med barnen.

Hudik - inget svar (2 epost Fri, 2 Kommunala tel)

Hemsida: Vi erbjuder näringsriktiga måltider till förskolor. Vi följer livsmedelsverkets riktlinjer vid planering av matsedel. Vi har 49 kök, 140 medarbetare, bland annat kostchef, kostekonom, dietist samt kockar och ekonomibiträden.

Talade med förskolechef, hon berättade att det är måltidspersonal som beställer men att de får det som är upphandlat. Hon tyckte vi skulle kontakta kostchefen, som ju vet vad som kommer till förskolorna. Står på hemsidan att de får från Forsagården.

Nordanstig – 1 svar, en kommunal epost (1 kommunal epost, 3 kommunala tel/kunde fått brev)
Hemsida: barnen jobbar tillsammans med personalen för att få Grön Flagg till både förskolan och skolan. Det är en certifiering genom organisationen Håll Sverige Rent. Under Framtidsveckan, 16-20 april, blir det bland annat en skräpplockardag då ska det bli vår fint! Förskolan kommer under våren 2012 att plantera tomater och att sätta potatis, fritids ska sätta tomater, potatis och ballongblommor.

Har ni någon uttalad målsättning för ekologisk mat i er förskola?

Nedan visas svar från enkäten som lämnats angående frågan "Har ni någon uttalad målsättning för ekologisk mat i er förskola?":

"Vår målsättning för ekologisk mat är att ge barnen kvalitet på maten och servera hälsosammare kost till barn."

"Vi har ingen uttalad målsättning. Eftersom vi är en kommunal förskola så styrs inköpen av upphandling. Däremot brukar jag trycka på där jag kan för att öka andelen ekologiska inköp, alla avseenden."

"Ja, det har vi, eller snarare det har vi haft. Vi uppfyller inte det just nu men vi ska vi se över det inom kort. Vi gjorde en test för några år sedan då vi bytte ut så mycket som möjligt till ekologiska produkter. Men då blev det för ansträngd ekonomi för vår del. Det var några år sedan och mycket har hänt sen dess både i pris och utbud. Nu känner vi oss taggade att ta upp det på nytt."

"Nästa år höjer vi andelen inköp av ekologiska varor till 15%"

"Årets mål för kommuners förskolor är 30%"

"2020 ska alla förskolor i Gävle uppnått kommunens mål 50% ekologiskt."

"Vi strävar efter att bli bättre men det är en ekonomisk fråga för oss eftersom vi i första hand strävar efter att laga all mat från grunden (vilket ger en högre kostnad än vi får ersättning för). Så vi prioriterar det i dagsläget, dvs behålla våra kokerskor och inte ersätt med att köpa in mat från storkök."

"Japp jag jobbar för så mycket eko som möjligt (kostnadsfråga).", "Så mycket som går vad gäller priset.", "Så mycket som möjligt.", "Så mycket som ekonomin tillåter när nya köket är klart."

"Vi strävar mot målet att vårt sortiment till så stor del som möjligt, ska vara ekologiskt. Vårt sortiment av eko. varor har fördubblats sedan vi bytte leverantör, så det känns positivt. Men vi fortsätter jobba mot ett ökat eko. sortiment!"

"Vår målsättning är att köpa allt ekologiskt som finns tillgängligt!"

"Ja vi vill att all mat ska vara ekologisk"

Kommentarer frågor och idéer

Nedan visas exempel på svar från enkätens fråga "Kommentarer frågor och idéer":

"I Gävle kommun har vi under senaste åren etablerat oss snabbt genom att utökat våra förskolor med egen matlagning till hela 32 st, vilket är fantastiskt. Vi jobbar hårt ute i våra förskolekök för att nå de mål och riktlinjer kommunen satt upp. Vi tänker framtid, miljö och ett framtida levnadssätt till alla våra barn, barnbarn och i bästa fall barnbarnsbarn osv.

Och äntligen har vi börjat uppmärksammas - förskolechefer, kommun, skolledning och politiker börjar förstå vilket ansvarsfullt, fantastiskt men även krävande jobb vi gör ute i förskoleköken. Vi har fått gått ut bildningar, kurser, hörts på radio, tagit emot pris på miljögalan men även på slottet där vi vann både 1:a och 3:e pris i en recepttävling som Länsstyrelsen anordnat.

En förskola vann en heldag med eko-tv-kändiskocken Carola Magnusson som uppmärksammades på tv, så vi inspireras och lär oss nya saker hela tiden.

Att jobba som kock på en förskola är ett väldigt givande, roligt och intressant yrke. Våra framtida barn ska få i sig god, smakrik och näringsrik mat för att orka hela dagarna på förskolan.

Vi ska redan från början lära barnen olika smaker och konsistenser från många olika, ibland ovanliga livsmedel som vi arbetar med, och på så vis underlättas det för skolköken som ska fortsätta mot samma mål som vi i förskolan arbetar med.

Det har förändrats drastiskt inom förskolans kök de senaste 5 åren när det gäller närproducerat och ekologiskt. Det jobbas fram nya avtal hela tiden och vi får tillgång till fler och fler närodlade leverantörer. Vissa är mycket lyckade medan vissa är rena katastrofen.

Vi jobbar ensamma i våra kök och många av oss har jobbat väldigt länge medan vissa är nykomlingar. För vissa är det svårt att byta spår och tänk efter så många år i sina kök och för de nyanställda kan det i vissa fall vara svårt att starta upp.

Tiden är knapp för att vi ska kunna ta del av varandras arbete och vi har inte tillgång till några träffar, där vi skulle kunna byta idéer med varandra eller ge varandra olika tips eller råd.

Vissa förskolechefer/biträdande chefer är inte insatt i vårt yrke där de saknar både kompetens och intresse i vissa fall.

Målen ska vara lika, men resultaten ser olika ut på våra förskolor. För att uppnå målen måste vi själva analysera i hur vi ska gå till väga. Vi ska själva på ett finurligt sätt trixa för att maten ska innehålla ekologiska råvaror, vara god, uppskattad och hålla budgeten. Oftast får vi själva ringa leverantör som inte håller kvalitet och pris som de utlovat sig för.

Vi försöker ha ett samarbete med kommunens kostcontroller, Ann-Charlotte Berglin, men hennes arbetsuppgifter riktar sig huvudsakligen mot Sodexo."

"Att barnen ska vara friska och att vi ska använda miljövänliga varor"

"Vi vill servera barnen nyttig och hälsosam mat och vi värnar om naturen och vårt klimat."

"I Sandviken sker alla inköp efter upphandling. Dessa upphandlingar sköter vårt inköpskontor om i samverkan med förvaltningschefen."

"Jag vill ge barn och pedagoger den bästa och mest näringsrika maten. Därför har jag valt att endast tillaga och servera ekologisk mat på vår förskola"

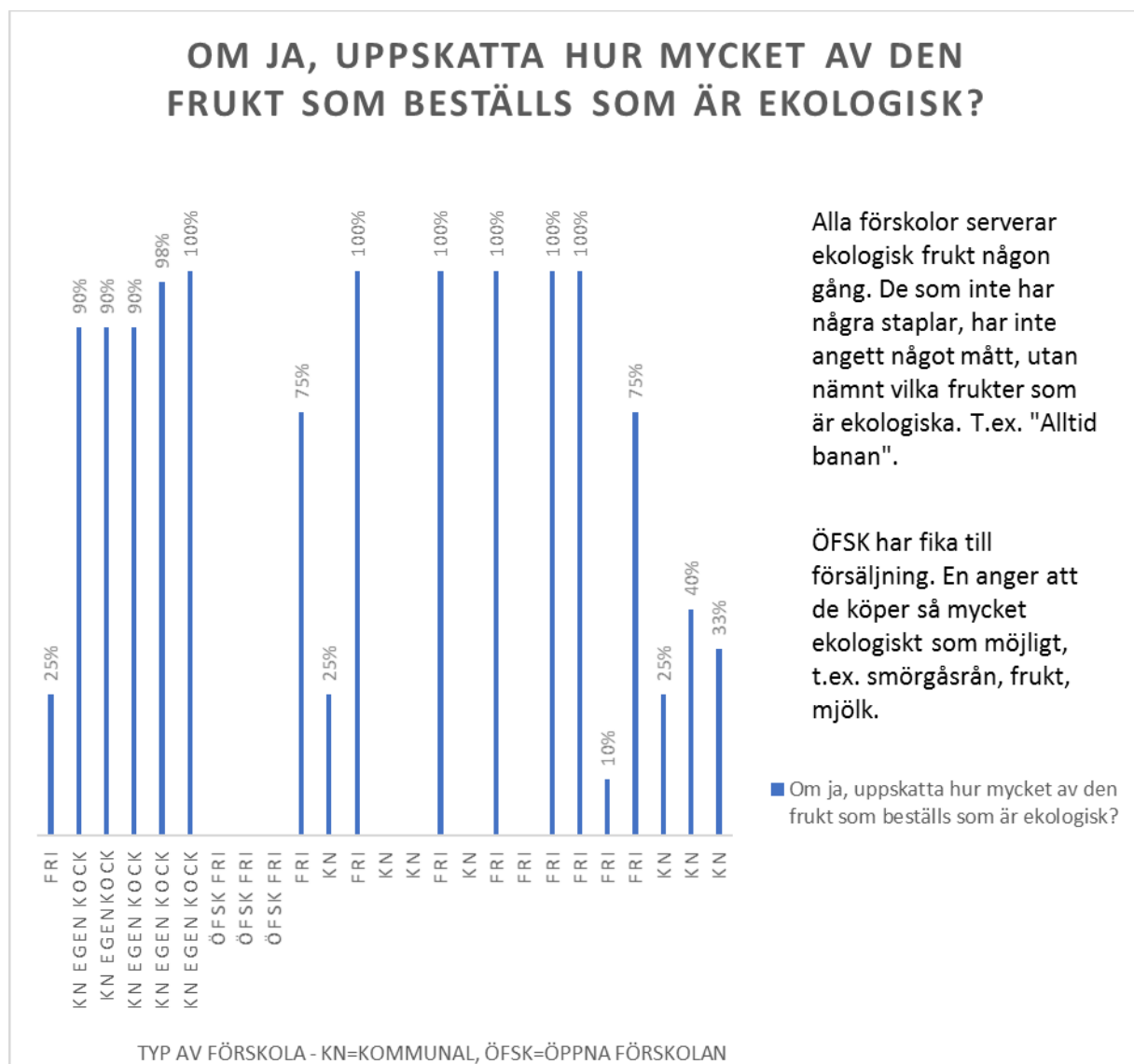
"Vad det gäller vårt ekologiska tänk kring mat, så har vi sagt att det får kosta. För oss är det viktigt. Men visst blir det dyrare, tyvärr, då jag tror att många skulle vilja äta mer ekologiskt."

”Det är svårt att få tag i ekologiska varor hos leverantör, det skulle vara lättare att få tag i det om man åkte runt och handlade i våra butiker men tyvärr har vi inte möjlighet att göra det...”

”Vi beställer mat genom coop- restaurangen. Vi har ett bra samarbete med dem och kommer lyfta frågan om ekologiskt vid nästa träff.”

Serverar ni ekologisk frukt?

Alla förskolor anger att de någon gång serverar ekologisk frukt, se Figur 1. Utom två av de öppna förskolorna som har angett att det finns fika.

Figur 1. Andelen ekologisk frukt som serveras på förskolorna

Alla förskolor anger att de serverar ekologisk frukt i alla fall ibland och särskilt vissa sorters frukter väljs ekologiska. Dessa och annan info om valen visas nedan. Antal förskolor inom parentes ().

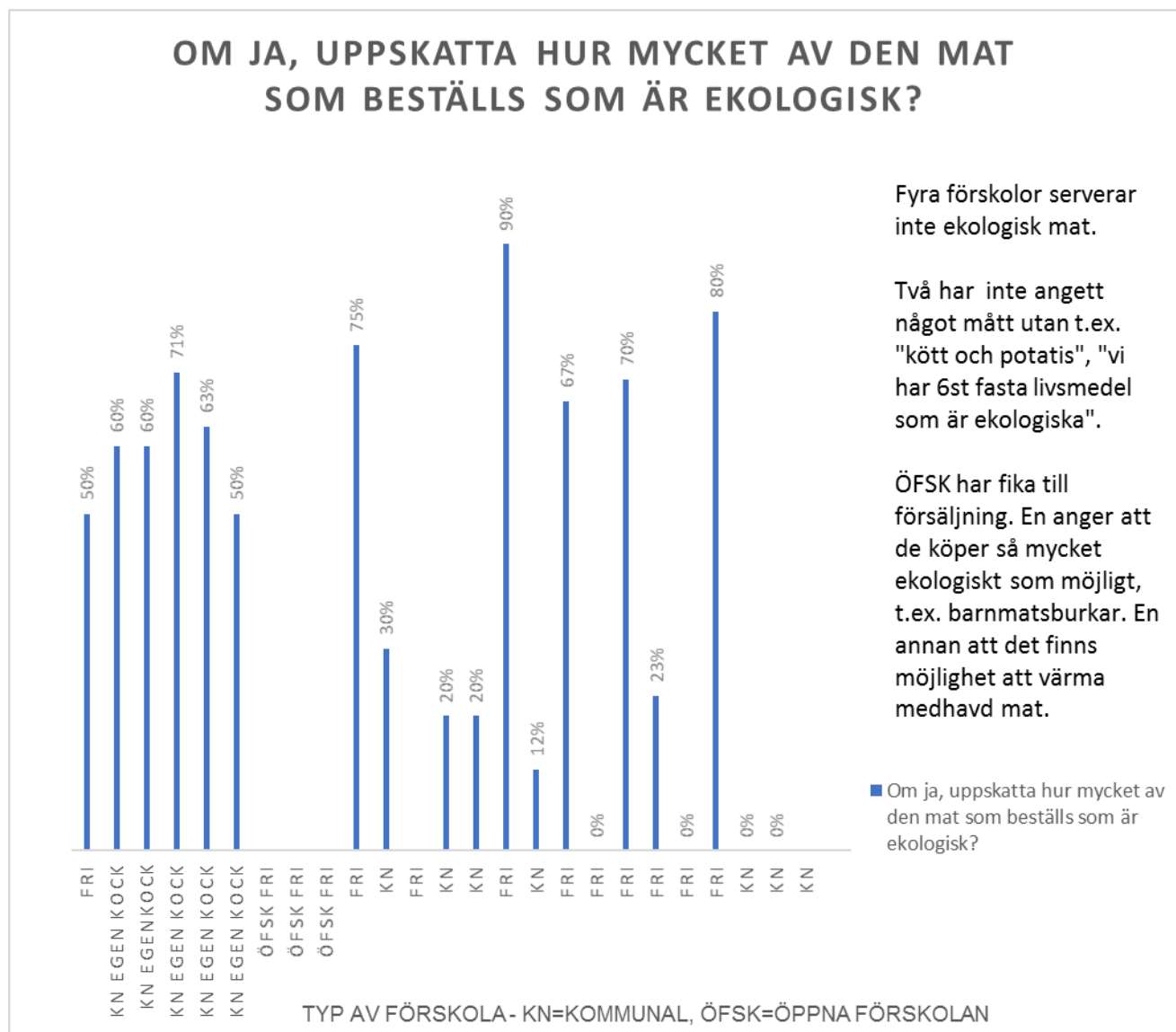
EKOLOGISKA är alltid Bananer: (7), päron (4), Äpplen (3), Apelsiner (2), Vindruvor (2).

Ekologiska eller svenska äpplen (1)

Allt eko, utom två frukter som vi inte får tag på eko vid beställning: klementiner (2) och melon (2)

Serverar ni ekologisk mat?

Nästan alla, 81%, har svarat att de serverar ekologisk mat någon gång (18 av 22 förskolor, de tre öppna förskolan tas inte med i beräkningen). Figur 2 visar andelen ekologisk mat som serveras och om det är fri eller kommunal förskola. Av de fyra förskolor som inte serverar ekologisk mat är det tre som serverar ekologisk mjölk.

Figur 2 Andel ekologisk mat som serveras på förskolorna

Kommentar mat

Vissa kommenterade andelen ekologisk mat så här:

Vi köper in så mycket ekologiskt vi kan få tag på, senaste uppdateringen visade ett inköp på ca 60%.

Vi har 6st fasta livsmedel som är ekologiska, falukorv, pasta, fisk, ägg, korv, potatis

Kött och potatis är ekologiskt.

Har ni någon/några varor som alltid är ekologiska? (ge gärna exempel)

Alla 22 förskolor har svarat. De som serverar väldigt mycket har gett några eller många exempel.

Sammanställning har skett för Mejeri, Kött, Vegetabilier och Övrigt. Produkterna presenteras i bokstavsordning och antal svar inom parentes:

Mejeri	Alla mejeriprodukter (1) grädde (1)	crème fraiche (2) mjölk (15)	smör (2)	Bregott (1)	fil (2)	yoghurt (1)
Kött	Fisk (2)	korv (Falukorv, korv) (4)	kött (2)	köttfärs (nöt, kött) (4)		
Vegetabilier	Bananer (9) gryn (havre, råg, manna) (10) gurka (2)	broccoli (3) lingonsylt (1)	bulgur (1) lök (3)	bönor (1) mjöl (vete m.m.) (4)	frukt (6) grönsaker (fyrsta, färska) (5)	majs (2)
	matvete (2) purjolök (1)	morötter (5) päron (1)	olja (2)	paprika (1)	pasta (7)	potatis (7)
	tomater (konserverade, krossade) (3)	ris (3)	vitkål (2)	russin (2)	tomat (1)	ärtor (2)
Övrigt	Frukost (1) pannkaka (1)	hårdbrod (hällbröd, rågknäcke) (3)	ägg (2)	mellanmål (1)		

Sammanfattningsvis:

Mjölk, bananer och gryn är de vanligaste ekologiska varorna på förskolorna, 9 eller fler har angett att de alltid har dessa ekologiska.

Frukt, grönsaker, morötter, pasta och potatis är också vanliga att alltid ha ekologiska, 5 eller fler har svarat att de alltid har dessa ekologiska.

Har ni några varor som aldrig är ekologiska? (ge gärna exempel)

20 förskolor har svarat något på frågan "Har ni några varor som *aldrig* är ekologiska?". Två har svarat "Nej" och två har svarat "Vet inte".

Nedan listas angivna svar, om fler än ett svar var lika står antalet inom parentes.

"Varor som aldrig är ekologiska är varor som inte finns som ekologiska hos våra leverantörer, det kan även finnas ekologiska men bara om man köper en hel säck tex 10 kg gul lök och vi kan inte det för vi har ingen möjlighet att lagra sådana mängder tyvärr"

"Nästan allt".

Mejeri	fil	mjök	smör		
Kött	fisk (2) kalkon (2)	kyckling (2)	kött	färsen är närproducerad	Charkprodukterna är närproducerade men inte ofta ekologiska
Vegetabilier	ananas mandarin gurka (för de filmar den och det finns inget ekologisk i plast)	gryn (manna, graham) (4) melon	oliver	isbergssallat	Kryddor (vissa) (2) socker
Mat	Mjölkfria maträtter som baseras på t.ex. Oatly grädde eller Oatly creme fraische Veg. mat typ: Quorn, sojakorv				
Övrigt	Flingor Ströbröd Lunchen (inte all, eftersom vi inte gör den själv)	korv och hamburgebröd	salt	pålägg	senap sweetchilisås

Sammanfattningsvis:

Av svaren att utläsa är det främst *hårt bröd och köttprodukter, chark, fisk och kyckling* som aldrig serveras ekologiskt.

Även *specialkost* anges vara *ICKE* ekologiskt, som t.ex. sojakorv, Quorn och maträtter baserade på Oatly.

Tack!

Stort tack till alla er som tagit er tid att svara på enkäten! Det har varit väldigt intressant, trevligt och givande att läsa och att utbyta tankar och idéer. Lycka till i fortsatt arbete med bra livsmedel för barnen i förskolorna.